

SENAT DE BELGIQUE**SESSION DE 1985-1986**

17 DECEMBRE 1985

Proposition de loi portant modification de la loi du 20 avril 1874 relative à la détention préventive

(Déposée par M. Moureaux et consorts)

DEVELOPPEMENTS

Depuis de nombreuses années, la réforme de la procédure pénale — vaste entreprise juridique — est à l'étude.

Bien des spécialistes, préoccupés par les problèmes que pose l'amélioration du droit de défense dans l'instruction judiciaire, restée en Belgique de conception très archaïque, ont préféré renoncer à des initiatives législatives fragmentaires dans la perspective d'une issue prochaine des travaux tendant à la réforme globale du système.

Celle-ci se faisant attendre, il paraît indispensable d'engager, même partiellement la réforme.

Le caractère « inquisitorial et secret » traditionnellement attaché à l'investigation judiciaire pénale en Belgique fait de plus en plus problème.

Partiellement levé au gré des informations que fournit le parquet à la presse, il donne une impression de déséquilibre entre les droits du parquet et ceux de la défense et compromet donc la confiance de l'opinion publique dans l'institution judiciaire.

L'usage répété de dispositions exceptionnellement utilisées de mise au secret, combiné avec des déclarations du parquet où le sérieux des inculpations est unilatéralement affirmé en contradiction avec le principe de la présomption d'innocence, aggrave ce sentiment de déséquilibre.

BELGISCHE SENAAAT**ZITTING 1985-1986**

17 DECEMBER 1985

Voorstel van wet tot wijziging van de wet van 20 april 1874 betreffende de voorlopige hechtenis

(Ingediend door de heer Moureaux c.s.)

TOELICHTING

De hervorming van het strafprocesrecht — een omvangrijk werk — is al jarenlang in studie.

Heel wat specialisten, die streven naar verbetering van het recht van verdediging tijdens het gerechtelijk onderzoek, in België nog zeer archaïstisch opgevat, namen liever geen fragmentarische initiatieven voor een wettelijke regeling omdat zij verwachtten dat de werkzaamheden in verband met de globale hervorming van het stelsel spoedig ten einde zouden zijn.

Daar die hervorming uitblijft, lijkt het onafwendbaar toch maar tot een partiële hervorming over te gaan.

Het « inquisitoir en geheim » karakter dat het strafrechtelijk onderzoek in België van ouds vertoonde, wordt hoe langer hoe meer een probleem.

Deelsgewijze opgeheven door de inlichtingen die het parket aan de pers verstrekt, werkt dat geheim de indruk van een wanverhouding tussen de rechten van het parket en de rechten van de verdediging en schokt derhalve het vertrouwen van de openbare mening in het gerecht.

Die indruk wordt nog versterkt door de herhaalde toepassing van uitzonderingsmaatregelen als de afzondering, gecombineerd met de verklaringen van het parket die de ernst van de tenlasteleggingen eenzijdig beklemtonen, in strijd met het beginsel van het vermoeden van onschuld.

La présente proposition tend à mettre fin au principe même du secret de l'instruction et à adapter au droit belge un certain nombre des règles qui prévalent dans la procédure pénale française. Certes, l'abus compensatoire du système de la garde à vue, qui a été justement dénoncé dans cette dernière, a fortement édulcoré le caractère « libéral » du système français. Mais il n'est point besoin de recopier jusqu'à ses imperfections la procédure française.

S'inspirer des bons exemples ne contraint pas à l'adoption des mauvais qui les dénaturent.

Le caractère contradictoire de l'incrimination pénale française est le fruit d'une longue expérience et tend à concilier la défense de la société et les droits des citoyens.

Un tel progrès devrait enfin s'accomplir chez nous.

Commentaire des articles

L'article 30 introduit l'obligation de la présence d'un avocat pour que soit assuré le droit de défense. Ce principe n'existe pas en Belgique. La solitude du prévenu (présupposé innocent) devant l'appareil social répressif et son jargon ésotérique est aussi injustifiable que le serait la non-assistance à un malade sur la voie publique.

L'article 31 inaugure l'instruction entièrement contradictoire telle qu'elle existe en France. L'avocat du prévenu et de la partie civile (encore plus maltraité par la procédure belge) assistent au fur et à mesure à la confection du dossier. Le droit de défense devient une réalité.

L'article 32 met fin à cette anomalie juridique qui veut que pendant un mois l'avocat du prévenu plaide pour son client sans connaître le dossier, sur base d'un rapport verbal et sans disposer du temps nécessaire à la préparation de sa défense.

L'article 33 tend à prévenir toute possibilité d'éviter l'instruction contradictoire par le biais de l'audition du « futur » inculpé en « fausse » qualité de témoin.

Cet ajout a été fait dans la procédure française pour combattre certains abus. Il paraît également utile qu'en droit belge une meilleure frontière soit établie entre les notions de « témoin » et d'inculpé.

Il faut se souvenir que, contrairement à ce qui se passe en droit anglo-saxon, le prévenu a — en Belgique comme en France — le droit de mentir. Il ne peut être entendu sous serment ni invité à témoigner contre lui-même.

Dit voorstel strekt om het beginsel van de geheime procedure op te heffen en een aantal regels van de Franse strafvordering aan het Belgisch recht aan te passen. Nu is het wel een feit dat het daartegenover staande misbruik van de politiebewaring (garde à vue), dat in Frankrijk terecht wordt aangeklaagd, het « liberaal » karakter van het Franse stelsel sterk vertekend heeft. Maar de Franse procedure heeft niet letterlijk te worden afgeschreven, met inbegrip van haar onvolkomenheden.

Zich richten naar goede voorbeelden verplicht niet tot navolging van slechte voorbeelden, die de goede ontkrachten.

Het contradictoire karakter van de Franse procedure van tenlastelegging is de vrucht van een jarenlange ervaring en strekt om de bescherming van de maatschappij te doen samengaan met de rechten van de burgers.

Een dergelijke vooruitgang zou zich eindelijk ook bij ons dienen te voltrekken.

Toelichting op de artikelen

Artikel 30 voert de verplichte aanwezigheid van een advocaat in ten einde het recht van verdediging te waarborgen. Dit beginsel bestaat in België niet. De (onschuldig geachte) verdachte staat geheel alleen tegenover het repressieapparaat met zijn esoterisch taalgebruik, hetgeen al even onverdedigbaar is als bijvoorbeeld de achterlating van een zieke zonder bijstand op straat.

Artikel 31 bepaalt dat het onderzoek geheel op tegenpraak wordt gevoerd zoals in Frankrijk. De advocaat van de verdachte en van de burgerlijke partij (die in de Belgische rechtspleging nog ergerlijker wordt behandeld) is aanwezig naarmate de samenstelling van het dossier vordert. Het recht van verdediging wordt op die wijze een werkelijkheid.

Artikel 32 maakt een eind aan de juridische ongerijmdheid dat de advocaat van de verdachte een maand lang voor zijn cliënt moet pleiten zonder het dossier te kennen, op basis van een mondeling verslag, en zonder de nodige tijd te hebben om zijn verdediging voor te bereiden.

Artikel 33 wil de mogelijkheid uitschakelen dat het onderzoek op tegenspraak wordt omzeild door de « toekomstige » verdachte te verhoren als een « vermeende » getuige.

Deze bepaling is aan de Franse procedure toegevoegd om bepaalde misbruiken te bestrijden. Bovendien is het goed dat in het Belgisch recht een duidelijker grens getrokken wordt tussen de begrippen « getuige » en « verdachte ».

Men vergeet immers niet dat de verdachte in België, evenals in Frankrijk — maar anders dan in het Angelsaksisch recht — het recht heeft te liegen. Hij kan niet onder ede worden ondervraagd en niet worden verzocht tegen zichzelf te getuigen.

Or, cette règle n'empêche pas — curieusement — d'utiliser les déclarations de prévenus comme si elles valaient témoignage à l'égard de coïnculpés.

L'obligation faite au magistrat d'indiquer clairement si une personne est entendue comme inculpé ou comme témoin devrait contribuer à faire progresser le droit sur ce point.

S. MOUREAUX.

♦♦

PROPOSITION DE LOI

ARTICLE UNIQUE

Sous l'intitulé « De l'instruction contradictoire et de la communication du dossier de l'instruction », la loi du 20 avril 1874 relative à la détention préventive est complétée par les articles 30 à 33 rédigés comme suit :

« Article 30. — Lors de la première comparution, le juge d'instruction constate l'identité de l'inculpé, lui fait connaître expressément chacun des faits qui lui sont imputés et l'avertit qu'il est libre de ne faire aucune déclaration. Mention de cet avertissement est faite au procès-verbal. Le magistrat donne avis à l'inculpé de son droit de choisir un conseil parmi les avocats inscrits au tableau ou admis au stage et à défaut de choix lui en fait désigner un d'office, si l'inculpé le demande. La désignation est faite par le bâtonnier de l'Ordre des avocats. Mention de cette formalité est faite au procès-verbal.

La partie civile a également le droit de se faire assister d'un conseil dès sa première audition.

Article 31. — L'inculpé et la partie civile ne peuvent être entendus ou confrontés qu'en présence de leurs conseils ou eux dûment appelés.

Le conseil est convoqué par lettre recommandée adressée au plus tard l'avant-veille de l'interrogatoire.

Le dossier doit être mis à la disposition du conseil de l'inculpé vingt-quatre heures au plus tard avant chaque interrogatoire.

Il doit également être mis à la disposition du conseil de la partie civile vingt-quatre heures au plus tard avant les auditions de cette dernière.

Article 32. — Le dossier est déposé au greffe à la disposition des parties et de leur conseil pendant les vingt-quatre heures qui précèdent toute comparution de l'inculpé devant les juridictions d'instruction.

Maar dit neemt — vreemd genoeg — niet weg dat verklaringen van verdachten worden gebruikt als getuigenissen tegen medeverdachten.

De verplichting voor de magistraat om duidelijk aan te geven of iemand als verdachte dan wel als getuige wordt verhoord, zal bijdragen tot de vooruitgang van het recht op dit punt.

♦♦

VOORSTEL VAN WET

ENIG ARTIKEL

De wet van 20 april 1874 betreffende de voorlopige hechtenis wordt, onder het opschrift « Onderzoek op tegenspraak en mededeling van het dossier van het onderzoek », aangevuld met de navolgende artikelen 30 tot 33, luidende :

« Artikel 30. — Bij de eerste verschijning stelt de onderzoeksrechter de identiteit van de verdachte vast, geeft hem uitdrukkelijk kennis van elk feit dat hem ten laste gelegd wordt en deelt hem mee dat het hem vrijstaat om generlei verklaring af te leggen. Van deze mededeling wordt melding gemaakt in het proces-verbaal. De rechter geeft aan de verdachte bericht dat hij het recht heeft een raadsman te kiezen uit de advocaten ingeschreven op het tableau of uit de advocaten-stagiairs en indien de verdachte geen keuze maakt, doet hij hem op diens verzoek ambtshalve een raadsman toevoegen. De aanwijzing geschiedt door de stafhouder van de Orde van advocaten. Van deze formaliteit wordt melding gemaakt in het proces-verbaal.

De burgerlijke partij heeft insgelijks het recht zich door een raadsman te laten bijstaan vanaf het eerste verhoor.

Artikel 31. — De verdachte en de burgerlijke partij mogen niet worden verhoord of geconfronteerd dan in aanwezigheid van hun raadslieden of nadat dezen behoorlijk zijn opgeroepen.

De raadsman wordt opgeroepen bij aangetekend schrijven uiterlijk de tweede dag voor de ondervraging.

Het dossier moet uiterlijk vierentwintig uren voor elke ondervraging ter beschikking van de raadsman van de verdachte worden gesteld.

Het moet eveneens uiterlijk vierentwintig uren voor het horen van de burgerlijke partij ter beschikking van de raadsman van deze partij worden gesteld.

Artikel 32. — Het dossier wordt ten behoeve van de partijen en hun raadsman op de griffie ter inzage gelegd gedurende de vierentwintig uren die voorafgaan aan elke verschijning van de verdachte voor de onderzoeksgerechten.

Article 33. — Le juge d'instruction ainsi que les magistrats et officiers de police judiciaire ne peuvent entendre comme témoins des personnes contre lesquelles il existe des indices graves et concordants de culpabilité. »

S. MOUREAUX.

F. TRUFFAUT.

C. MINET.

Artikel 33. — De onderzoeksrechter en de magistraten en officieren van gerechtelijke politie mogen niemand als getuige horen tegen wie zware en met elkaar overeenstemmende aanwijzingen van schuld bestaan. »